

**Управління культури
Сумської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад Сумської обласної ради
"Сумська обласна бібліотека для дітей"**

Вересневий той бій величавий

Рекомендаційний список

(до 75-річчя визволення м. Суми та Сумщини

від нацистських окупантів)

**Суми
2018**

**Управління культури
Сумської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад Сумської обласної ради
"Сумська обласна бібліотека для дітей"**

Вересневий той бій величавий

Рекомендаційний список

(до 75-річчя визволення м. Суми та Сумщини

від нацистських окупантів)

**Суми
2018**

УДК 016:908(477.52) «41/45»

Вересневий той бій величавий : рекомендаційний список літератури до 75-річчя визволення м. Суми та Сумщини від нацистських окупантів / КЗ СОР «Сумська обласна бібліотека для дітей»; уклад. Т.І. Бурятова. – Суми, 2018.– 6с.
Список містить перелік документів, які розповідають про визволителів Сум та історичні події цього періоду, які відбувалися на теренах Сумщини.

Склала
Відповідальна за випуск
Комп'ютерний набір
Комп'ютерна верстка
Тираж 5 прим.

Бурятова Т.І.
Тогобіцька Л.М.
Бурятова Т.І.
Савостьянова Л.Л.

До 75 річниці визволення м. Сум та Сумщини

*В пам'яті каменю,
В пам'яті серця
Жодне з імен цих
Повік не зітреться.
Вічний вогонь –
То любов пломениста
Вдячних сумчан
До визволення міста.*

Напис на стелі біля Вічного вогню

2 вересня 2018 р. сумчани відзначають **75** років від дня визволення міста Суми від нацистських окупантів. Місто Суми було окуповане ворогом 10 жовтня 1941 року. 22 місяці і 23 дні воно знаходилося під владою окупантів.

Повному визволенню Червоною Армією Сумської області від ворога передував розгром нацистських окупантів на Курській дузі. 10 серпня Воронежський фронт своїми правофланговими частинами досяг опорних пунктів ворога в районі Боромлі, Охтирки Сумської області. Частини 27-ї армії генерала С.Г. Трофименка 8 серпня визволили Велику Писарівку. Наступного дня війська 40-ї армії генерала К.С. Москаленка у взаємодії з 10-м танковим корпусом визволили місто Тростянець. У багатоденних запеклих боях, які розгорнулись у районі Охтирки, проти ворожих військ героїчно бились частини 1-ї танкової армії (командуючий генерал-лейтенант М. Є. Катуків), 5-ї гвардійської армії (командуючий генерал-лейтенант А.С. Жадов), 2-ї повітряної армії (командуючий генерал-лейтенант С.А. Красовський). Під час боїв Охтирка кілька разів переходила з рук у руки. Остаточоно вона була визволена 25 серпня 1943 р. У розпал боїв за Охтирку наші війська 19 серпня вибили ворога з Лебедина.

На Суми вели наступ війська 38-ї армії Воронежського фронту (командуючий генерал-лейтенант Н.Є. Чибісов). Щоб подолати опір ворога, війська 38-ї армії 30—31 серпня обійшли місто з флангів. Ранком 1 вересня воїни 520-го стрілецького полку 167-ї стрілецької дивізії першими увірвалися на західні околиці Сум.

Відомо, що генерал Н. Чибісов при взятті Сум використав тактику командувача царської армії О.О. Брусилова. Завдяки його швидкому «лобовому» наступу через Баранівку німці були змушені відступити з міста через Новомихайлівку.

Зруйнований міст через р.Псел

...О 8-й ранку 1 вересня визволили Битицю, потім Зелений Гай. Дуже важкий бій розгорівся перед Баранівкою. Бойові порядки першого батальйону, яким командував капітан Бруй, відбивали одна за одною атаки фашистів. На кулеметну обслугу сержанта Михайла Литвина сунули більше ста гітлерівців. Литвин не розгубився, відважні кулеметники підпустили ворога на відстань 40-50 метрів і потім зблизька розстріляли. Увечері 1 вересня бійці увійшли на околицю Сум. *(Зі спогадів учасників боїв).*

Місто Суми було визволено 2 вересня 1943 року о 7.30 ранку частинами і з'єднаннями 38-ї армії. На Сумському напрямку наступали 167-а, 232-а, 340-а стрілецькі дивізії 50-го стрілецького корпусу Червоної Армії. Пізніше цим військовим частинам присвоїли почесне звання Сумсько-Київських дивізій, а в Сумах одна з вулиць носить їх назву.

У визволених Сумах

Розкажуйте... Розкажуйте про тих,
Що полягли й легендами воскресли,
Піснями повернулись до живих,
Життя і волю нам принесли.
Будь ласка, розкажіть своїм синам,
Онукам, правнукам, шановні ветерани.
Все пригадати допоможуть вам
Могили братські і кургани.

Галина Ладика

До вашої уваги пропонується список літератури, в якій відображені ці історичні події.

Книги:

Близнюк, А.М., Подоляка Н.С. Почесні громадяни міста Суми / А.М.Подоляка, Н.С. Близнюк.– Суми: МакДен, 2005.– С.58-63.

Історія міст і сіл Української РСР. Сумська область .– К.: УРЕ, 1980.– С.112-119.

Корогод Б.Л., Корогод Г.І, Логвиненко М.І. Сумська область у роки Великої Вітчизняної війни / Б.І.Корогод, Г.І.Корогод, М.І.Логвиненко – Суми: Козацький вал, 2003.– 178с.

Сумская область в период Великой Отечественной войны 1941-1945: Сборник документов и материалов.– Изд.2-е, доп.– К.: Наукова думка, 1988.–438с.

Сумщина в історії України: Навчальний посібник.– Суми: МакДен, 2005.– С. 349-372.

Визволення Сумщини

Статті:

Василець, В. Ті буремні літа : [спогади земляків - ветеранів ВВВ про фронтові будні і подвиги] / В. Василець // Суми і сумчани. – 2011. – № 18. – С. 5.

Грінка, Олександр. Сумські обличчя визвольного руху : (про розвідника УПА Івана Литвиненка, голову Проводу Олега Ольжича, пропагандиста ОУН Івана Багряного, підпільників з Роменщини Леоніда Полтаву і Володимира Мазура, тернопільчанку учасницю похідних груп Євгенію Петерзіль) / Грінка, Олександр // Панорама. – 2007. – № 19. – С. А12– 13.

Задесенец, Сергей. Побоище под Зацарным : почему дивизия, принимавшая участие в освобождении нашего города, не стала «Сумской» : [розслідування пошукового загону «Гвардієць»] / Задесенец, Сергей // Ваш шанс. – 2011. – № 25.– С. 18А-19А.

Иваненко, А. Жаркое лето 43-го : (14 августа в районе Ахтырки разгорелись танковые бои) / А. Иваненко // Суми і сумчани. – 2008. – № 35. – С. 10.

Ісіпчук, Наталія. Безіменний герой на прізвище Бойков : [спогади про повітряний бій, що стався над селом Бошівка Буринського району 1943 року, і порятунок збитого радянського льотчика місцевими жителями] / Ісіпчук, Наталія // Голос України. – 2016. – № 89. – С. 11.

Летова, Лена. Открытка для ветерана : 70-летию освобождения Сумщины посвящается : [підсумки конкурсу «Рідній Сумщині – творчість дитини»] / Летова, Лена // Ваш шанс. – 2013. – № 39. – С. 26А.

Маленков, Станислав Игоревич. Погиб на Сумщине : [у квітні 1943 року в боях на Сумщині зник без вісти Ямін Євген Борисович] / Маленков, Станислав Игоревич // Панорама. – 2015. – № 19. – С. А11.

Сикорский, Алексей. Загадки войны : кто же освобождал Сумы? / Сикорский, Алексей // Панорама. – 2007. – № 37. – С. А1, А7.

Тертый, В. Вспоминая войну : (состоялась встреча ветеранов ВОВ, посвященная 65-летию освобождения Сумщины ; воспоминания ветерана о войне) / В. Тертый // В двух словах. – 2008. – № 39. – С. А5.

Шовкопляс, Светлана. Уроки на передовой : [воспоминания ветерана ВВВ

И. Т. Фоменко об освобождении Сумщины] / Шовкопляс, Светлана // В двух словах. – 2010. – № 16. – С. 10.

Період окупації

Рязанцева, Валентина. Окупація дитячими очима : [спогади автора статті про окупацію в Хуторі-Михайлівському] / Рязанцева, Валентина // Сумщина. – 2010. – № 52-53. – С. 3.

Хвостенко, Григорій. Двоє і війна : [історія подружжя Миколи та Олександрі Корабельських] / Хвостенко, Григорій // Сумщина. – 2010. – № 52-53. – С. 4.

Сумщина у Другій світовій війні

Гончаров, Олег. Невідоме кохання Степана Супруна : до 110-річчя від дня народження нашого земляка, льотчика, двічі Героя Радянського Союзу / Гончаров, Олег // Сумщина. – 2017. – № 33. – С. 10.

Клюєва, Ольга. Наша земля во время Второй мировой : [життя на Сумщині в роки окупації 1941-1943 р.] / Клюєва, Ольга // ДС експрес. – 2015. – № 19. – С. 4.

Макарова, Анна. На Троицкой запылала «Свеча памяти» : 2 сентября в Сумах состоялось открытие второй части Мемориального комплекса памяти жертв нацистской оккупации «Свеча памяти» / Макарова, Анна // Ваш шанс. – 2017. – № 36. – С. 6А.

Шпак, Віктор. Пілот від Бога : 110 років від дня народження Степана Супруна / Шпак, Віктор // Урядовий кур'єр.– 2017. – № 140. – С. 8.

Інтернет-ресурси

Вони визволяли Суми в 1943 [Електронний ресурс] / [веб-сайт].– Режим доступу: www.soippro.edu.ua/school22/.– Назва з екрану

Лобко К.А. Хроніка визволення Сум [Електронний ресурс] / [веб-сайт].– Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/32891/>.– Назва з екрану

Мати-Батьківщина (Суми) — Вікіпедія [Електронний ресурс] / [веб-сайт].– Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.– Назва з екрану

Суми, вул. Петропавлівська, 51
тел./факс: 22-00-82, тел. 22-00-66,
e-mail: sodb@ukr.net
<http://sodb.sumy.ua>